

Секція: Економіка та управління підприємствами

Тимошенко К.В.

викладач кафедри туризму

Харківського національного економічного університету

імені Семена Кузнеця

м. Харків, Україна

ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ ЯК ЧИННИК СТАЛОГО РОЗВИТКУ

У сучасній економічній системі людський капітал набуває першочергового значення за будь-яких макроекономічних умов, а розвиток вищої професійної освіти стає все більш потужною рушійною силою економічного зростання, підвищення ефективності та конкурентоспроможності національного господарства, що робить його одним з найважливіших чинників національної безпеки і добробуту країни, благополуччя кожного громадянина. Поняття «людський капітал» сьогодні є важливою і популярною соціально-економічною категорією, але в більшості випадків її пов'язують з якісними характеристиками працівників, в той час як абсолютно очевидно, що всі основні параметри людського капіталу закладаються протягом усього життя людини та найбільш повно розкриваються в момент отримання професії, а саме вищої професійної освіти. Проблема оцінки та вимірювання вкладу людини в цілому в економічний розвиток привертає увагу дослідників починаючи з формування економіки як науки. Ще в XVII в. У. Петті, який стояв біля витоків класичної політекономії, висунув ідею першорядної цінності трудових навичок населення в національному багатстві країни. А. Сміт розвинув цю ідею, включивши знання та кваліфікацію в основний капітал товариства поряд з машинами і землею.

Становлення і розвиток інноваційної економіки, заснованої на новітніх технологіях, створення і поширення інформації, збереження навколишнього

середовища передбачає реалізацію концепції сталого розвитку. Під сталим або, точніше, безперервно-підтримуваним розвитком розуміють розвиток, який відповідає потребам поточного моменту, але не ставить під загрозу можливість майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби [2]. Головною метою такого типу господарства стає сталий розвиток всіх елементів соціально-економічної структури суспільства, в тому числі, людських ресурсів.

Отже, досягнення сталого розвитку передбачає формування, так званого, капіталу стійкості, який складається з суми капіталів. Фахівці з проблем сталого розвитку розглядаються різні види капіталу. Узагальнюючи дослідження можна виділити п'ять типів капіталу, які забезпечують сталий розвиток: фінансовий, природний, виробничий, соціальний та людський [1; 3]. Фінансовий капітал забезпечує виробництво, хоча сам не є продуктивним. Природний капітал включає природні ресурси і світову екосистему. [5, с. 36-38]. Продуктивний капітал забезпечує виробництво товарів і послуг. Соціальний, найбільш важко вимірюваний вид капіталу, включає елементи довіри і взаєморозуміння, спільні цінності та соціально значущі знання [3;2]. Людський капітал, в свою чергу, як зазначають дослідження, присвячені аналізу впливу освіти на економічне зростання, в цілому, і освіти, зокрема, надає серйозний вплив на зростання економічного добробуту в суспільстві. [2, с. 1162].

Сталий розвиток передбачає збільшення виробничого і природного капіталу, але розвиток людського та соціального капіталу має не меншу значимість. Так, дослідження Світового банку в 90-ті роки зазначили, що в багатьох бідних країнах найбільшу віддачу приносять інвестиції в освіту жінок, значно збільшуючи людський капітал в цих країнах. Є безліч доказів, що збільшення тривалості навчання дівчаток і жінок знижує показники захворюваності дітей. Суспільство виграє, коли жінки освічені і можуть самостійно заробляти гроші. Підвищується не тільки потенціал отримання доходу жінками, але також вони

отримують можливість регулювати розміри сім'ї, покращувати харчування і здоров'я її членів. [3; 6].

Розглядаючи людський капітал як фактор сталого розвитку, його накопичення визначається як основна умова продовження технічного прогресу, як засіб зниження економічного дефіциту, як передумова більш оптимального перетворення природних запасів у виробничий капітал [6;5]. З іншого боку з точки зору стійкості важлива роль міграції людського капіталу. Так, відтік високоосвічених кадрів може надати негативну роль в моделі сталого розвитку економіки країни [5]

У 2015 році Україна посіла 31 позицію серед 124 країн світу за рейтинговою оцінкою розвитку людського капіталу, оприлюдненою Всесвітнім економічним форумом (World Economic Forum). При проведенні рейтингової оцінки застосовується Індекс людського капіталу (Human Capital Index), при визначенні якого враховуються складові, які, зокрема характеризують рівень освіти в країні, професійної підготовки, працевлаштування і зайнятості, тривалості життя. Світовим лідером за рівнем розвитку людського капіталу стала Фінляндія, що займає провідні позиції за всіма складовими Індексу [7].

За оцінками експертів, в Україні проживає 31,3 млн. населення працездатного віку, частка зайнятих складає 55%, рівень безробіття оцінюється у 7,2%. Середній вік нашого населення – 39 років (у Фінляндії – 42, Угорщині – 40, Росії і Польщі – 38, Індії – 25 років) [7].

Важливою проблемою для України є не тільки накопичення і підвищення якості людського капіталу, але і його ефективне використання. В Україні існує величезний розрив між потенційною та існуючою ефективністю використання людських ресурсів. Хоча економічна віддача від людського капіталу в нашій країні досить висока, але значна частина інвестованих в нього коштів залишається незатребуваною, а тому малоефективною. Як наслідок, громадські та особисті ресурси, які пішли на його формування, виявляються багато в чому знеціненими. Істотна частина людського капіталу залишається без реального застосування. Щоб уникнути цього потрібні серйозні інституційні зміни, здатні

забезпечити переналаштування існуючої системи стимулів, яка склалася і діє як в галузі освіти, так і на ринку праці [6].

Отже, на цей час принципи сталого розвитку містять лише концепцію, але не містять конкретних рішень або інструментів реалізації для досягнення стійкого розвитку, що є складним фундаментальним завданням. Важливим питанням в реалізації концепції сталого розвитку, особливо в зв'язку з тим, що вона часто розглядається як така, що еволюціонує, стало виявлення її вимірюваних індикаторів, які могли б відбивати економічні, соціальні та екологічні аспекти сталого розвитку суспільства і пов'язувати їх воєдино.

В цілому, можна зробити висновок, що найважливішими чинниками, що забезпечують сталий розвиток, а також ефективне використання людського капіталу виступають, перш за все:

- визнання провідної ролі людського капіталу в соціально-економічному розвитку суспільства;
- сталий соціально-економічний розвиток країни, її регіонів з урахуванням циклічності розвитку економічних і соціальних процесів;
- створення умов рівного доступу всіх і кожного до знань, освіти, культури, медицини, спорту, національних і світових духовних цінностей [6];
- узгодження державної політики розвитку людського капіталу з іншими напрямками державного регулювання економічного і соціального розвитку;
- вдосконалення інституційного середовища, що сприяє системному розвитку людини, формування інноваційних властивостей людського капіталу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Наказ Президента України «Стратегія сталого розвитку «Україна-2020» № 5/2015 від 12 січня 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>
2. Sustainable Development indicators: Human Capital and accounting. The Academy of Economic Studies Bucharest.
3. N.R. Goodwin. Five Kinds of Capital: Useful Concepts for Sustainable Development. G.DAE Working Paper No. 030
4. A.Sharp. The development of Indicators for Human Capital Sustainability. McGill University, Montreal, 2001.
5. Шубравська О. Сталий економічний розвиток: поняття і напрям досліджень / О. Шубравська // Економіка України. – 2005. – № 1. – С. 36–42.
6. Про затвердження Положення про професійне навчання кадрів на виробництві : Наказ Міністерства праці та соціальної політики України, міністерства освіти і науки України від 26.03.2001 р. №127/151 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.
7. World Economic Forum. [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.weforum.org/events/world-economic-forum-annual-meeting-2015/sessions/ending-poverty-through-parity>